Qabul qilindi: 11-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 14-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 17-noyabr 2026-yil

BOSHLANG‘ICH TA’LIM JARAYONIDA FANLARARO INTEGRATSIYANING INNOVATSION USULLARI

Anvarjonova Odinaxon

Qo‘qon universiteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 2.23-guruh talabasi

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich ta’limda fanlararo integratsiyani amalga oshirishda loyiha, muammoli ta’lim, STEAM, raqamli resurslar, gamifikatsiya va hamkorlikda o‘qitish kabi innovatsion yondashuvlarning imkoniyatlari tahlil qilinadi. Ularni tanlash, darsga tatbiq etish va natijalarni baholash bo‘yicha metodik tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: innovatsion metodlar, fanlararo integratsiya, STEAM, loyiha metodi, raqamli ta’lim, gamifikatsiya.

KIRISH

Ta’limning zamonaviy vazifasi o‘quvchiga tayyor ma’lumotni yetkazish bilangina cheklanmaydi. O‘quvchi muammoni ko‘ra olishi, savol berishi, turli manbalardan ma’lumot topishi, jamoada ishlashi va o‘z yechimini asoslay olishi kerak. Fanlararo integratsiya ana shu ko‘nikmalarni bir vazifa doirasida rivojlantirish imkonini beradi. Innovatsion usullar integratsiyani jonlantirib, o‘quvchini darsning faol subyektiga aylantiradi.

LOYIHA VA MUAMMOLI TA’LIM

Loyiha metodi bir necha fan mazmunini umumiy mahsulot yoki natija atrofida birlashtiradi. Masalan, “Sinfimizdagi yashil burchak” loyihasida o‘quvchilar o‘simliklar haqida matn o‘qiydi, o‘sish sharoitini kuzatadi, sug‘orish jadvalini matematik hisoblaydi, o‘simlik nomlarini yozadi va yakuniy taqdimot tayyorlaydi. Muammoli ta’limda esa o‘qituvchi tayyor javob bermasdan, o‘quvchini izlanishga undaydigan vaziyat yaratadi. “Nima uchun ayrim buyumlar suvda cho‘kadi, ayrimlari esa suzadi?” kabi savol kuzatish, taxmin bildirish, natijani yozish va xulosa chiqarishni birlashtiradi.

STEAM VA AMALIY FAOLIYAT

STEAM yondashuvi tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik, san’at va matematikani o‘zaro bog‘laydi. Boshlang‘ich sinfda bu yondashuv murakkab nazariyani emas, sodda amaliy tajriba va konstruktorlik faoliyatini anglatadi. Masalan, qog‘ozdan ko‘prik yasashda o‘quvchilar shakl va o‘lchamlarni solishtiradi, material xususiyatini kuzatadi, ish tartibini o‘qiydi, natijani rasm yoki matn bilan ifodalaydi. Muhimi, faoliyat fanlar mazmuniga xizmat qilishi va faqat ko‘ngilochar mashg‘ulotga aylanib qolmasligidir.

RAQAMLI VOSITALAR VA GAMIFIKATSIYA

Interaktiv taqdimotlar, elektron viktorinalar, audio matnlar, virtual tajribalar va ta’limiy o‘yinlar o‘quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi. Masalan, matnni tinglab asosiy fikrni tanlash, xaritada yo‘nalishni topish, ma’lumotlarni elektron jadvalga kiritish kabi topshiriqlar til, matematika va tabiiy fanlarni birlashtiradi. Gamifikatsiyada ball, bosqich, belgi yoki jamoaviy maqsad qo‘llanishi mumkin. Biroq raqamli vosita dars maqsadidan ustun bo‘lmasligi, barcha o‘quvchilar uchun qulay va xavfsiz bo‘lishi kerak.

HAMKORLIKDA O‘QITISH VA METODNI TANLASH

Juftlik va kichik guruhda ishlash o‘quvchilarga fikr almashish, vazifalarni taqsimlash va umumiy natijaga erishishni o‘rgatadi. “Jigsaw” usulida guruhlar mavzuning turli qismlarini o‘rganib, keyin bir-biriga tushuntiradi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “B-B-B” jadvali va konseptual xarita ham fanlararo aloqalarni ochishga xizmat qiladi. Metod tanlashda o‘quvchilarning yoshi, dars vaqti, resurslar, sinf tarkibi hamda o‘quv maqsadi hisobga olinadi.

NATIJALARNI BAHOLASH

Innovatsion integratsiya natijasini baholashda jarayon va mahsulot birgalikda ko‘rib chiqiladi. Rubrika orqali mazmunni tushunish, dalil keltirish, ijodkorlik, hamkorlik va taqdimot sifati mezonlari belgilanishi mumkin. O‘quvchi o‘z hissasini tahlil qilishi, tengdoshiga mulohaza bildirishi va keyingi safar nimani yaxshilashini aniqlashi ham muhim. O‘qituvchi esa darsdan keyin qaysi topshiriq samarali bo‘lganini tahlil qilib, keyingi mashg‘ulotni takomillashtiradi.

INNOVATSION USULLARNI TANLASH MEZONLARI

Har qanday yangi metodni qo‘llashdan oldin uning o‘quv maqsadiga muvofiqligi, yoshga mosligi, zarur resurslar va vaqt bilan ta’minlanganligi tekshiriladi. Innovatsiya faqat texnologiyadan foydalanish bilan cheklanmaydi; o‘quvchining mustaqil izlanishi, tanlov qilishi, hamkorlikda ishlashi va natijani tahlil qilishi ham innovatsion tashkil etishning muhim belgilaridir. Bir darsda ko‘plab metodlarni ketma-ket qo‘llashdan ko‘ra, maqsadga mos ikki yoki uch usulni chuqur tashkil etish samaraliroq bo‘lishi mumkin.

NAMUNAVIY INTEGRATSION LOYIHA

“Maktabimizni toza saqlaymiz” loyihasi bir necha dars davomida tashkil qilinishi mumkin. O‘quvchilar chiqindilar va tozalik haqida matnlar o‘qiydi, maktab hududida kuzatuv olib boradi, chiqindi turlarini tasniflaydi, yig‘ilgan ma’lumotlarni jadvalga kiritadi va tozalik bo‘yicha tavsiyalar yozadi. Guruhlar plakat yoki qisqa taqdimot tayyorlaydi. O‘qituvchi har bir bosqich uchun vazifalarni belgilaydi: axborot yig‘ish, ma’lumotni qayta ishlash, mahsulot yaratish va natijani taqdim etish. Loyiha oxirida o‘quvchilar o‘z takliflarining amaliy ahamiyatini muhokama qiladi.

RAQAMLI VA AN’ANAVIY VOSITALAR MUVOZANATI

Raqamli ta’lim vositalari tezkor fikr-mulohaza, audio-vizual materiallar va interaktiv mashqlarni taqdim etishi mumkin. Biroq barcha faoliyatni ekran orqali tashkil etish shart emas. Kartochkalar, kitoblar, tabiiy materiallar, doska, kuzatuv kundaligi va guruh muhokamasi ham samarali vositalardir. O‘qituvchi raqamli resurslardan foydalanishda mazmunning ishonchliligi, yoshga mosligi, texnik imkoniyatlar va ekran oldidagi vaqtni hisobga olishi lozim.

XULOSA

Innovatsion usullar fanlararo integratsiyani mazmunli va faol jarayonga aylantiradi. Loyiha, muammoli ta’lim, STEAM, raqamli vositalar va hamkorlik metodlari o‘quvchilarning bilimini amaliy vazifalarda qo‘llashiga sharoit yaratadi. Ularning samaradorligi texnologiyaning yangiligiga emas, balki maqsadga muvofiq tanlanishi, puxta rejalashtirilishi va aniq mezonlar asosida baholanishiga bog‘liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. — 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637.

2. O‘zbekiston Respublikasi umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlari va tegishli o‘quv dasturlari.

3. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi va metodikasi bo‘yicha darslik hamda o‘quv qo‘llanmalar.

4. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. — Paris: UNESCO, 2020.

5. OECD. The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030.

